

ВИКЛАДАННЯ АНАТОМІЇ ЛЮДИНИ У ВИЩІЙ МЕДИЧНІЙ ШКОЛІ: КРЕАТИВНІСТЬ – ЗАПОРУКА ЯКОСТІ ЗНАНЬ

Мірошниченко О.О.

кафедра анатомії людини ХНМУ

Треба шукати не тих, хто знає більше,

а тих, хто знає краще

Мішель Монтень

Сучасний етап розвитку професійної освіти характеризується поступовою дезактуалізацією її основної функції — пасивної передачі досвіду у формі певної завершеної системи знань, вмінь і навичок. На зміну такому підходу приходять інноваційні методики навчання [1,2]. Проте в практиці медичних ВНЗ на доклінічному етапі і нині панує традиційний (когнітивно-центрований) метод, побудований на інформаційній моделі. Поза сумнівом, у зв'язку зі специфікою викладання анатомії людини (демонстрація і вивчення натуральних препаратів), значення традиційних методів навчання применшувати не слід [5]. Але, вочевидь, інформаційна модель, незважаючи на постійне вдосконалення методичної інфраструктури, призводить до зниження пізнавальної активності, рівня мотивації і, як наслідок - ефективності навчання [1,2].

У даній публікації хотілося б торкнутись креативних аспектів активізації пізнавальної діяльності студентів при вивченні анатомії людини як ключової базової дисципліни у медичному ВНЗ.

По-перше, що таке «креативність», або ближча нашій уяві «творчість»? Без усвідомлення суті цього феномену неможливо використати його потенціал. Оригінальне, «медичне», визначення дає Л.С. Виготський: "Те, що ми називаємо творчістю, є зазвичай тільки катастрофічний акт пологів, що з'явився в результаті дуже довгого внутрішнього виношування та розвитку плода" [3]. Близький до нього П. Торренс: "Творчість – природній процес, породжений сильною потребою людини в знятті напруги, яка виникає в ситуації незавершеності або невизначеності". Звідси впливає найважливіша функція педагога – озброїти студента вмінням "бачити", допомогти своєчасно осмислити надбаний досвід та креативними важелями зменшити психологічне навантаження. Саме останнє, а не обсяг інформації, як зазвичай вважають, становить небезпеку для того, хто навчається [1,2].

Розвивати творчі здібності треба, орієнтуючись на індивідуально-психологічні особливості студентів, підштовхуючи їх до вирішення проблеми, а не вирішуючи за них. Але тут виникає один, практично не усвідомлюваний багатьма, ризик. Установка на результат, притаманна традиційним методикам, формує ціннісну орієнтацію, яка нерідко негативно відбивається на прагненні студента до дослідницького пошуку. Домінування орієнтації на оцінку (успіх) призводить до вихолощення та збіднення змісту

пізнавальної діяльності, а ставлення до неї як до самостійної цінності, значущої для індивіду, забезпечує високий рівень креативності [1,2,4].

Однією з усталених форм самостійної роботи студентів на кафедрі анатомії людини є заняття у студентському науковому гуртку. Вони передбачають, перш за все, препарування тіла людини, його частин та окремих органів. Головна мета цього напрямку роботи — розвиток не тільки мануальних навичок, а й творчих якостей майбутнього лікаря. Під керівництвом викладача студенти освоюють методику анатомічного препарування, виявляють індивідуальні особливості в будові тіла, що надалі сприяє набуванню навичок індивідуального підходу до хворого. На відміну від «механічного» засвоєння анатомічних понять, аналіз результатів власних досліджень, отриманих в ході препарування, сприяє пізнавальній активності та розвитку клінічного мислення.

За підсумками виконаної роботи студенти роблять реферативні повідомлення з демонстрацією виготовлених препаратів. Розкриваючи суперечливі положення і відмінності поглядів на розвиток, функцію та будову того чи іншого органу, вони вчаться з великого об'єму програмного матеріалу виділяти головне та обгрунтовувати свою власну думку. В результаті студенти набувають професійних знань і вмінь, а виготовлені ними препарати поповнюють фонд навчальних і музейних експонатів кафедри.

Студенти з високою мотивацією навчання під керівництвом викладачів продовжують свої дослідження, надаючи їм науково-прикладного характеру. Найбільш актуальними у навчально-дослідницькому аспекті напрямками є варіаційна та вікова анатомія, а також вплив екологічних чинників на стан органів і систем організму. Характерно, що на цьому етапі навчально-пізнавальної діяльності відбувається переорієнтування викладача на сильних, обдарованих студентів. Це дає можливість залучати інтерактивні технології навчання. Кращі вихованці студентського наукового гуртка є учасниками наукових конференцій різного рівня та Всеукраїнських олімпіад з анатомії людини.

Неможливо не згадати про такий спосіб набуття знань, вмінь і досвіду як гра. Саме вона надає студенту можливості для самореалізації, самоорганізації, самовиховання, саморозвитку і саморуку [2,3]. Елементи імітаційної гри можна використати, приміром, при вивченні опорно-рухового апарату, сполучаючи кістки, моделюючи функцію суглобів та ін.

Відомо, що навчально-наукова робота для студентів I курсу нерідко являє певну складність, оскільки це чи не перша спроба засвідчити та підсумувати свою самостійну дослідницьку діяльність. Тому від викладача на цьому етапі потрібні не лише висока кваліфікація і педагогічна майстерність, але й такт, вміння оптимістично налаштувати студента. На мій погляд, вивчаючи предмет, студент повинен чітко розуміти, де, навіщо і коли будуть застосовані знання, отримані на кафедрі анатомії людини. Колишні школярі, вони до кінця не усвідомлюють, якою мірою цей багаж буде задіяний у

майбутньому. Для того, щоб студенти розуміли необхідність вивчення анатомії людини необхідні опорні точки інтеграції предмета з іншими фундаментальними та клінічними дисциплінами. Так, анатомо-функціональна характеристика центральної нервової системи і її зв'язок з фахом невролога, клінічного психолога, психіатра супроводжується вирішенням простих клінічних завдань, що викликає у студентів підвищений інтерес. Як на мене, то неможливо обговорювати, наприклад, деталі анатомії трахеї, не акцентуючи увагу на способах трахеостомії, рівно як і не пов'язати сегментарну будову легень з локалізацією запальних процесів. Таким чином, у осіб, вже мотивованих на певний фах, виникає бажання більш поглиблено вивчити предмет, зайнятися студентською науковою роботою.

У зв'язку з введенням кредитно-модульної системи з'явилась можливість оцінити рівень знань студентів не лише на етапі проміжного і завершального контролю, але й дати їм можливість реалізувати себе на всіх ланках навчального процесу. Розроблені університетом критерії оцінювання підвищують значущість систематичної підготовки до практичних занять, примушують зважувати свій рейтинг на тлі інших, успішніших студентів. Навчально-методична робота розкриває ініціативність і творчий підхід студентів до створення мультимедійних презентацій, наочних посібників, муляжів, стендів, таблиць. Від молодого людини ця робота вимагає серйозного осмислення проблеми, вміння користуватися сучасними інформаційними ресурсами.

Важливе місце на кафедрі відводиться питанням історії предмета з акцентом на творчі аспекти діяльності таких видатних вчених-анатомів як М.І. Пирогов, В.П. Воробйов, П.Ф. Лесгафт та ін.

Отже, накопичений досвід свідчить про те, що інноваційний підхід до викладання анатомії людини, як і інших дисциплін базового рівня, розвиває креативні якості й аналітичні здібності особистості майбутнього лікаря, розширює її світогляд, вказує на можливості наукової методології в пізнанні предмета. Щонайширше використання його в самостійній та аудиторній роботі студентів продиктоване основними положеннями Болонського процесу, спрямованими на виховання і підготовку фахівця, який відповідає всім сучасним міжнародним вимогам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бордовская Н.В. Педагогика: учеб. для вузов / Н.В. Бордовская, А.А. Реан.- СПб: Питер, 2000 г., 304 с.
2. Вербицкий М.М. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход: Метод. пособие.- М.: Высшая школа, 1991.- 207 с.
3. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте.- СПб: СОЮЗ, 1997.- 96 с.
4. Зиновкина М.М. Креативное образование XXI в. Теория и практика.- МГИУ, 2008.- 264 с.